

La desfeta de la
burgesia progressista

Antoni Quetglas Cifre

EDICIONS DOCUMENTA BALEAR

2012

PRÒLEG

És una gran satisfacció poder presentar un llibre com aquest, que va tenir el seu origen en un treball de curs de la carrera d'història de la Universitat de les Illes Balears. Després, gràcies a l'empenta del seu autor, Antoni Quetglas Cifre, es va convertir en una memòria d'investigació que va ésser llegida el mes de juliol del 2008, i que va rebre la millor qualificació per part d'un tribunal format pels catedràtics Miquel Duran i Sebastià Serra i pel professor i director d'aquesta memòria que va ésser, precisament, qui signa aquest pròleg. Des de llavors, Antoni Quetglas va continuar ampliant i millorant el seu treball fins a convertir-lo en aquest extens, rigorós i documentat volum de la prestigiosa col·lecció «La Guerra Civil a Mallorca, poble a poble».

I és que Antoni Quetglas no és tan sols un bon historiador sinó que és un entusiasta de la història, que a més s'ha convertit, fa poc, en l'arxiver de l'Ajuntament de Sóller. No és cap exageració dir que, en aquest cas, és l'home adient en el lloc adient. Tot i la seva joventut –trenta anys justs–, ja ha publicat un bon nombre d'articles, capítols de llibre i llibres. Jo en destacaria un, redactat en part a partir de les recerques del desaparegut Joan Estades Enseñat, *L'emigració sollerica (1836-1936)*, publicat a Palma el 2009 pel Govern de les Illes Balears en col·laboració amb el Ferrocarril de Sóller i la Fundació Tren de l'Art. Aquest llibre és una fita imprescindible per conèixer la història de Sóller i per a l'anàlisi dels moviments migratoris a les Illes Balears.

Però convé que passem a parlar un poc d'aquest llibre, en el qual podem trobar no tan sols els anys de la guerra, sinó que s'hi analitza detalladament l'evolució de Sóller entre el 1931 i el 1945, és a dir, sota la República, la Guerra Civil i el Primer Franquisme. Aquest treball és un bon exemple de la nova història local mallorquina, que vincula el cas concret a l'evolució regional, nacional i estatal, i cerca d'establir els ritmes i l'abast de les grans commocions. Precisament, el cas de Sóller resulta especialment interessant, perquè és un municipi amb una personalitat molt marcada i diferenciada, de manera que ja s'ha convertit en un tòpic parlar de la vall de Sóller com una *illa* dins Mallorca. A més del fet geogràfic, s'ha de tenir en compte el desenvolupament del Port, l'extraordinària emigració a Puerto

Rico, i l'encara més nombrós corrent migratori cap a França, així com un notable procés de modernització econòmic, social i cultural amb les fàbriques de teixits, el ferrocarril, la difusió de l'idioma francès i l'auge del modernisme com alguns dels elements més cridaners.

El marc general de la Segona República va permetre a Sóller un gran dinamisme i un més que notable pluralisme en la vida política, sindical i cultural. No tan sols hi aparegueren diversos partits republicans, sinó que hi agafà empena un notable moviment obrer, amb l'aparició de diverses societats obreres, majoritàriament socialistes, però amb presència també de l'anarcosindicalisme i del catolicisme social. Entre les entitats culturals, cal destacar el Foment de Cultura de la Dona, que va presidir Maria Mayol. De totes maneres, els sectors conservadors, encara que també dividits en diversos partits, continuaren essent hegemònics durant la Segona República i aconseguiren triomfar en la majoria dels comicis que se celebraren en aquells anys.

Encara que a petita escala, la crispació política internacional i estatal també es va reflectir a Sóller. Antoni Quetglas parla d'una «creixent inestabilitat social», provocada tant per alguns sectors de l'esquerra, que promovien vagues i algunes mostres d'anticlericalisme radical, com per la dreta, que aprofità la legislació laïcista de la República per crispar la situació. L'aixecament del juliol del 1936 a Sóller crida l'atenció perquè s'hi va produir un dels pocs intents de resistència (amb un mort entre els rebels) i el batle republicà no cedí la Batlia fins el 21 de juliol, una data que a Mallorca va esser de les més tardanes.

La implacable repressió franquista també va tenir les seves particularitats en aquesta petita ciutat. Com gairebé pertot, va afectar tots els àmbits i va anar des de la marginació social fins a les multes, la confiscació de béns, l'empresonament i l'assassinat. Però a Sóller, d'una manera molt evident, se va centrar no tan sols en els elements obreristes sinó també en la destrucció de la burgesia d'esquerres que militava sobretot a Esquerra Republicana Balear. Es tractava de persones benestants, sovint molt cultes, a vegades procedents de l'emigració a Puerto Rico. Potser els exemples més significatius foren Bernat Marquès i Llorenç Roses, afusellats, i Bonaventura Mayol, exbatle republicà que fou detingut i va morir al cap de poc, com també el darrer batle republicà, Josep Serra, condemnat a mort i indultat en el darrer moment. Tampoc no podem deixar d'esmentar les penes de mort commutades als cinc germans Marquès Mayol i a la seva mare, Catalina Mayol Lafouge, esposa de l'esmentat Bernat Marquès, un cas extrem de persecució contra una mateixa família.

En total hi va haver, sempre segons les dades de la recerca de Quetglas, 170 detinguts, 5 executats per consells de guerra i 4 assassinats clandestins. Pel que fa a la trista postguerra, només destacarem aquí l'abundant informació relativa a l'Estació Naval creada en el Port de Sóller l'abril del 1937 i el sorprenent cas de la resistència d'una petita patronal catòlica, el Sindicat Agrícola de Sant Bartomeu, que no es volia incorporar als sindicats verticals.

En definitiva, Antoni Quetglas aporta una baula important per al coneixement del període més crític de la nostra història recent en un municipi de Mallorca que destaca pel seu caràcter singular i per l'empenta dels seus homes i dones que saberen impulsar el comerç i la indústria, i que aconseguiren un nivell cultural gens menyspreable. Lamentablement, el juliol del 1936 el catastròfic aixecament antirepublicà també es va abatre sobre la pròspera vall de Sóller.

Antoni Marimon Riutort

professor d'història contemporània de la Universitat de les Illes Balears